

3. *Виноградов В. В.* Избранные труды. Исследования по русской грамматике. – М. : Наука, 1975. – 560 с.
4. *Золотова Г. А.* Очерк функционального синтаксиса русского языка. – М. : Наука, 1973. – 351 с.
5. *Касаткин Л. Л. и др.* Краткий справочник по СРЯ / Л. Л. Касаткин, Е. В. Клобуков, П. А. Лекант. – М., 1991. – 382 с.
6. *Распопов И. П., Ломов А. М.* Основы русской грамматики. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1984. – 350 с.
7. *Руднев А. Г.* Синтаксис современного русского языка. – М. : Высшая школа, 1993. – 364 с.
8. *Русская грамматика* : в 2-х томах. – М., 1980. – Т. 2: Синтаксис. – 345 с.
9. *Современный русский язык. Теория. Анализ языковых единиц* : в 2-х частях. – Ч. 2: Морфология. Синтаксис // под ред. Е. И. Дибровой. – М., 2001. – 703 с.
10. *Современный русский литературный язык* / под ред. П. А. Леканта. – М., 2000. – 423 с.

Дышлева С. Н. Семантико-синтаксическая организация вокативных предложений в английском языке.

В статье рассмотрены и охарактеризованы особенности семантической и синтаксической природы вокативных предложений, выявлены их основные характеристики, определены закономерности выражения лексическими, морфологическими и синтаксическими способами английского языка.

Ключевые слова: вокативные предложения, лексические, морфологические и синтаксические способы выражения, аппозитивная связь, синтаксемы, ядерный компонент.

Dyshleva S. N. Semantic and syntactical structure of vocative sentences in English language.

The semantic and syntactical peculiarities of vocative sentences are described in this paper. The description of their fundamental traits is investigated. The appropriatenesses of expression of these sentences by the lexical, morphological and syntactical means are determined.

Keywords: vocative sentences, the lexical, morphological and syntactical means of expression, appositive relations, syntaxemes, nuclear component .

Єгорова А. В.

Київський національний лінгвістичний університет

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
“НАРАТИВНОГО ПОВОРОТУ”**

Статтю присвячено окресленню теоретико-методологічних засад “нарративного повороту”, що відбувся в 80-х роках ХХ століття в філософії науки. Розглянуто етапи розвитку сучасного бачення нарративу, спектр сучасної нарративної проблематики, обґрунтовано необхідність використання інтегративних міждисциплінарних підходів до його вивчення.

Ключові слова: “нарративний поворот”, нарратив, постмодернізм.

Центральним положенням сучасної нарратології є те, що всі прояви людського буття так чи інакше мають лінгвістичну природу і їх можна піддати нарративному аналізу [7]. Отже, нарративний аналіз стає інструментом для досліджень більш широкого спектру явищ, що належать до області інтересів не тільки лінгвістики, а й інших наук, передусім, соціально-гуманітарного напрямку. На думку У. Р. Фішера, теорія нарративу сьогодні пропонує цілу парадигму вивчення людини та суспільства [5]. Таку тенденцію універсалізації нарративу в соціогуманітарних науках М. Крейсворт визначив як “нарративний поворот” [7].

В даному дослідженні ми ставимо за мету зробити спробу окреслити ті теоретико-методологічні засади, що лягли в основу сучасного бачення наративу. Для цього вважаємо за необхідне прослідкувати еволюцію поняття наративу у розрізі зміни лінгвістичних парадигм як систем поглядів на мову, що визначають предмет і принципи лінгвістичного дослідження та співвіднести ці зміни із більш широкими філософськими поглядами на науку та наукове знання.

Наукові студії наративу були розпочаті у першій половині ХХ століття представниками структуралістського напрямку (Р. Барт, Ж. Женетт, К. Леві-Стросс, Ж. А. Греймас), власне, і термін “нарратив” був вперше запропонований структуралістом Ц. Тодоровим. Учені розглядали його лише як текстуальний об’єкт аналітичного дослідження, прагнули до визначення його універсальної структури, теоретизували щодо зв’язку реальних подій, фабули та сюжету, ролі автора та читача, дій, актантів та їх функцій в оповіді, тобто шукали системні відношення, що лежать в основі наративу.

Зі зміною лінгвістичної парадигми на прагматичну у другій половині ХХ ст. нарратив почали розглядати як продукт комунікативної діяльності, а, відтак, об’єктами нарративних досліджень стали й усні природні нарративи, історії, включені в діалог. Саме тому в центрі уваги дослідників постали такі проблеми, як особливості нарративів з огляду на контекст ситуації спілкування, соціокультурні чинники, що впливають на породження та розуміння змісту оповідей, прагматичні функції, умови та цілі породження розповідей.

Когнітивно-дискурсивна парадигма, що шукає зв’язок між операціями мислення та свідомості, вплинула на бачення наративу як більш складного дискурсивного феномену, здатного продемонструвати особливості структурування знання про певні події в “реальному” світі відповідно до певних когнітивних механізмів і моделей породження, сприйняття та репродукції. Нарратив став розглядатися скоріше як спосіб, інструмент та форма організації мислення.

Таким чином, на сучасному етапі нарратив досліджується з огляду на його соціокультурну та психологічну природу, в результаті чого поняття наративу опинилося в центрі уваги не тільки наратології, але й низки соціально-гуманітарних і природничих наук: “в медицині, правознавстві, історії, історіографії, антропології і психотерапії нарративи є продуктами наукової діяльності; в філософії, культурології, теології – скоріше поглинаються й перемелюються в аналітичних жорновах” [6, с. 518]. Отже, суть “нарративного повороту” полягає в тому, що функціонування різноманітних форм знань можна зрозуміти лише через їх нарративну природу [4, с. 3].

На думку Й. Брокмейера і Р. Харре, нарратив – це “не просто новий емпіричний об’єкт аналізу, ... але й новий теоретичний підхід, новий жанр в філософії науки”, а нарративний поворот – це “частина значних тектонічних зсувів в культурологічній архітектурі знання, що супроводжують кризу модерністської епістеми” [2, с. 29]. Тому необхідним є окреслити основні зміни, що відбулися в філософії науки наприкінці ХХ століття.

На думку дослідників, в більшості гуманітарних дисциплін позитивістська філософія підпала під серйозну критику, що відкрило нові горизонти для інтерпретативних досліджень, які фокусуються на соціальних, дискурсивних і культурних чинниках [2, с. 29]. Наука відмовилась від мрії про вичерпне знання, а

прийняття ідеї нестабільності, виключення детермінізму і визнання темпоральності створили нове ставлення до світу [4, с. 8], що передбачає високий ступінь інтерпретативної діяльності ученого. Відбувся перенос інтересів науки від аналізу об'єктивних явищ на дослідження суб'єктивності, оскільки людина стала усвідомлюватись як активний соціальний суб'єкт, під впливом якого відбуваються основні перетворення як в макро-, так і мікросвіті [4, с. 8]. Так, на думку представника постмодерністської філософської думки Ж.-Ф. Ліотара, “нарративне знання, виражене в різного роду оповідях ... не надає великого значення питанню своєї легітимації, підтверджує саме себе через передачу своєї прагматики і тому не вдається до аргументації чи наведенню доказів ... поєднує нерозуміння проблем наукового дискурсу з певною толерантністю до нього” [3, с. 69-70].

Хоча вся “філософія ХХ століття була переважно філософією мови і вивчала те, як мова співвідноситься зі світом” [1, с. 7], на оформлення сучасного бачення нарративу і на розширення спектру нарративної проблематики значний вплив справила саме постмодерністська філософія. Аналіз особливостей функціонування мови став використовуватися для досліджень закономірностей буття не тільки окремих суб'єктів – носіїв цієї мови, а й закономірностей буття всієї культури, що наскрізь пронизана дискурсами.

Постмодернізм породив трактування свідомості як сукупності текстів, визнав можливість множинної інтерпретації кожного тексту і став розглядати суспільство і культуру як єдність розмитих, децентрованих структур [4, с. 9]. В рамках цієї філософії виникло розуміння принципової неможливості однозначної оцінки тексту/дискурсу, оскільки будь-який текст спирається на великий масив підсвідомого знання і є частиною більшого цілого – контексту, межі якого неможливо точно і повністю визначити. Крім того, загострилась проблема суб'єктивності сприйняття світу кожною людиною, а, відтак, і множинності інтерпретацій цієї “реальності”. Як зазначав М. М. Бахтін, “і відображена в тексті дійсність, і створюючі текст автори, і виконавці тексту (якщо вони є), і слухачі-читачі, які відтворюють і, тим самим, оновлюючи текст, беруть участь у створенні зображеного в тексті світу” [цит. за 4, с. 9-10], а отже привносять свої переважно суб'єктивні інтерпретації, що базуються як на індивідуальному досвіді, так і на більш широкій системі соціокультурних кодів та правил. Слід також підкреслити зміну у позиції вченого. Якщо раніше вчений вважався стороннім, об'єктивним спостерігачем, то сьогодні він включений в соціальне і лінгвістичне конструювання повсякденного життя [4, с. 10]. Оскільки вчений – член певного соціуму, його процедури інтерпретації лише частково виявляються строго логічними і науковими, а в основному спираються на знання, яке він поділяє з іншими членами свого соціуму. На думку І. В. Троцука, все це “дозволило постмодерну стверджувати невідворотність багатоваріантного і безкінечного інтерпретативного процесу і епістемологічний пріоритет буденного, звичайного знання, основною формою якого є нарратив” [4, с. 10].

Оскільки нарратив є ключем для виявлення специфічно нарративних способів осмислення світу та індивідуальної репрезентації цього світу оповідачем, він став об'єктом досліджень наук, що шукають відповіді на проблеми, пов'язані з людським буттям. Це, передусім, психологія, соціологія та історія. Наприклад, історія вивчає наше уявлення про історичний час як залежне від тих нарративних структур, які ми

накладаємо на наш досвід, шукає вирішення проблеми про можливість існування істинного незаангажованого історичного нарративу. Психологія, для обґрунтування теорії особистості/ідентичності, звертається до концепції текстуальності мислення, стверджуючи самоорганізацію свідомості людини за законами художнього тексту. Соціологія розглядає нарративи як форми людської поведінки, як соціальні дії, що виникають за певних умов. В нарративі життя особистості набуває форми осмисленого цілого, а соціум, в свою чергу, формується у переплетенні індивідуальних нарративів [4, с. 46].

Як наслідок інтересу цілого спектру наук (які, звичайно, не обмежуються вищезазначеними) до нарративу, виникає можливість залучення розроблених ними методів та результатів досліджень вченими-лінгвістами. Сучасний стан лінгвістичної науки характеризується тяжінням до синергетики та міждисциплінарності, вона активно залучає методи і інструментарій як суміжних гуманітарних наук (соціології, антропології, психології, філософії, культурології), так і точних та природничих сфер знання: кібернетики, генетики, фізіології. Взаємодія таких галузей генерує створення нових теорій і напрямів досліджень, нагальною метою яких є пошуки відповідей на питання зв'язку мислення людини та мови.

Л і т е р а т у р а :

1. Анкерсмит Ф. Нарративная логика: семантический анализ языка историков / Франк Анкерсмит : [пер. с англ. О. Гавришина, А. Олейникова, под ред. Л. Б. Макеевой]. – М. : Идея-Пресс, 2003. – 360 с.
2. Брокмейер Й. Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы / Й. Брокмейер, Р. Харпе // Вопросы философии. – 2000. – № 3. – С. 29-42. – Режим доступа : www.galapsy.narod.ru/PsyNarrative/Brockmeier.htm
3. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Жан-Франсуа Лиотар ; [пер. с фр. Н. А. Шматко]. – М. : Институт экспериментальной социологии, СПб. : Изд-во Алтейя, 1998. – 160 с.
4. Троцук И. В. Теория и практика нарративного анализа в социологии : монография / И. В. Троцук. – М. : Издательство “Уникум-центр”, 2006. – 207 с.
5. Fisher W. R. The Narrative Paradigm: An Elaboration / Walter R. Fisher // Communication Monographs. 1985. – Vol. 52., № 4. – P. 347-367.
6. Franzosi R. Narrative analysis – or why (and how) sociologists should be interested in narrative / Roberto P. Franzosi // Annual Review of Sociology. – 1998. – Vol. 24. – P. 517-554.
7. Kreisworth M. Narrative Turn / Martin Kreisworth // The Routledge Encyclopedia of Narrative Theory : [Ed. by D. Herman et al.]. – London : Routledge, 2005. – P. 377–382.

Егорова А. В. Теоретико-методологические основания “нарративного поворота”.

Статья посвящена определению теоретико-методологических оснований “нарративного поворота”, начавшегося в 80-е годы XX столетия в философии науки. Рассмотрены этапы развития современного понимания нарратива, спектр современной нарративной проблематики, обоснована необходимость применения интегративных междисциплинарных подходов к его изучению.

Ключевые слова: “нарративный поворот”, нарратив, постмодернизм.

Iegorova A. V. Theoretical and methodological foundations of the “Narrative Turn”.

The article deals with the theoretical and methodological foundations of the “Narrative Turn” which started in the eighties of the twentieth century in the philosophy of science. The stages of development of the modern understanding of narrative as well as the scope of modern narrative are overviewed and the necessity of integrative interdisciplinary approach to its studying explicated.

Keywords: “Narrative Turn”, narrative, Postmodernism.